

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 20.

Torsdagen den 27 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Upplästes följande från andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 347, med inbjudning till första kammaren att förena sig med andra kammaren i dess beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugu ledamöter, tio från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 358, med förslag till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri, än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; samt

nr 348, med inbjudning till första kammaren att förena sig med andra kammaren i dess beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugu ledamöter, tio från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av

ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 247, med förslag till lag om arbetstidens begränsning;

nr 333, angående anslag till arbetsrådet m. m.;

nr 339, med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete; samt

nr 364, med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg,

än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Berörda båda inbjudningar antogos av första kammaren.

Protokollsutdrag härom justerades och avsändes till andra kammaren.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen;

bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna m. m. ävensom en i ärendet väckt motion; och

bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 71, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinesjukvård m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner; och

nr 72, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbäрге åt arbetarna m. m. dels ock en i ämnet väckt motion.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för den 22 samt protokollen för den 19 och den 20 innevarande månad.

Upplästes följande tre inkomna läkarintyg:

Att redaktör *Gustaf Rosén*, som den 20 mars insjuknat i spanska sjukan, icke inom närmaste tiden torde kunna komma att delta i riksdagens arbeten intygar på heder och samvete

Umeå 21 mars 1919.

Tore Ohlson
leg. lakare.

Bruksägaren *B. H. A. Kjellgren*, som genomgått operation för gallstenslidande, är fortfarande och tillsvidare oförmögen att bevista riksdagen, vilket intygas.

Stockholm den 24 mars 1919.

Robert Dahl,
leg. läk.

Att ledamoten av riksdagens första kammaren redaktör *Gustaf Gustafsson* är f. n. på grund av katarr i övre luftvägarna oförmögen att delta i riksdagsarbetet, intygas.

Norrköping den 25 mars 1919.

Vilh. Lindvall,
leg. lakare.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 247, med förslag till lag om arbetstidens begränsning.

*Kungl. Maj:ts
proposition
med lagförslag
om arbets-
tidens be-
gränsning.*
(Forts.)

Herr v o n S y d o w: Herr greve och talman, mina herrar! Då Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidens begränsning i dag remitteras till vederbörande utskott, kan jag icke underlåta att yttra några ord för att uttala mitt djupa beklagande av det bristfälliga och otillfredsställande skick, vari detta mycket viktiga ärende överlämnats från regeringen till riksdagens prövning.

Det har varit en gammal god tradition i detta land, att icke några lagstiftningsfrågor kommit från regeringen till riksdagen utan att förut ha undergått grundlig och noggrann utredning samt underkastats granskning och kritik från sakkunnigt håll. Från denna mycket samhällsnyttiga princip har i detta fall ett betänkligt avsteg skett. För att visa detta ber jag få säga några ord om ärendets föregående behandling inom regeringen. Till en början skedde denna behandling under övliga former. Kungl. Maj:t tillsatte i februari 1918 en kommitté för att verkställa utredning av frågan om arbetstidens begränsning på lagstiftningens väg samt avgiva det lagförslag, var till denna utredning kunde giva anledning. Det var sålunda här fråga om en fullkomligt objektiv och saklig prövning; någon befällning eller något direktiv angående innehållet i det lagförslag, som eventuellt kunde komma att avgivas, gavs icke. Kommittén påbörjade också sitt arbete och vidtog en omsorgsfull och väl planlagd utredning av frågan i hela dess vidd, en utredning, som skulle försiggå på två linjer, en statistisk och en ekonomisk. Arbetet bedrevs med all skyndsamhet, men innan det hann avslutas, erhöll kommittén mot slutet av förra året en anmodan från civilministern att, utan att avvakta utredningens slutförande, inkomma till Kungl. Maj:t med förslag till lag om införande av åtta timmars arbetsdag. Här skedde sålunda ett avsteg från den objektiva plan, som ursprungligen var lagd. Dels skulle lagförslaget avgivas utan att stödja sig på en föregående utredning, något som är ytterligt ovanligt i detta land, dels gavs ett direktiv om vad lagen skulle innehålla. Kommittén ställde sig denna anmodan till efterrättelse och uppgjorde skyndsamt ett förslag till lag om åtta timmars arbetsdag samt inkom till Kungl. Maj:t med detta. Som kommittén icke hade någon saklig utredning att grunda sitt förslag på, kunde den icke framlägga någon objektiv motivering till stöd för detsamma; motiveringen är, som herrarna behagade finna, om herrarna genomläsa detsamma, ett kåseri, där man yttrar sig fram och åter, och slutligen kommer till det resultat, som på förhand var bestämt. Nu skulle ju grundlagsenligt detta betänkande remitteras till vederbörande ämbetsmyndigheter för yttrande, och då betänkandet var i saknad av objektiv utredning, låg det, synes mig, så mycket mer vikt på att man skulle begagna sig av den sakkunskap, som onekligen finnes i ämbetsverken, särskilt i kommerskollegium, och söka tillgodogöra sig densamma för ärendets behandling. Men så skedde icke, mina herrar. Ämbetsverken fingo visserligen den vidlyftiga frågan på remiss,

*Kungl. Maj:ts
proposition
med lagförslag
om arbets-
tidens be-
gränsning.*

(Forts.)

men de fingo sig så kort tid tillmätt, att de icke kunde hinna avgiva något sakligt utlåtande däri. De fingo endast en vecka på sig. Och när man betänker den utomordentligt viktiga fråga, som det här gäller, dess innebörd för hela industrien och näringslivet i landet, och vidare, att ärendet bort prövas särskilt för varje industrigren, förstår man omöjligheten av att på så kort tid inkomma med ett sakkunnigt yttrande och förslag. Ämbetsverken konstaterade också själva detta. Kommerskollegium önskade först höra industriförbundet, en sammanslutning av större industriidkare här i landet. Industriförbundet fick, efter vad det meddelats mig, endast 24 timmar på sig att yttra sig i denna angelägenhet, som är en livsfråga för industrien. Socialstyrelsen önskade höra sociala rådet, en institution, vars ledamöter äro boende inom olika delar av landet. Sociala rådet sammanträdde i största hast, men när dess medlemmar sammankommo, hade somliga ännu icke fått det lagförslag, varom de skulle yttra sig. En del hade fått det, men icke hunnit genomläsa det. Sociala rådets utlåtande kunde därför icke bli av något sakligt värde. Jag vill till heder för ämbetsverken och särskilt kommerskollegium säga, att de arbetade dag och natt för att kunna åstadkomma yttranden av någon saklig innebörd och till en viss grad lyckades också detta, men naturligtvis kunde det icke bliva så, som det borde ha varit. Svenska arbetsgivareföreningen fick också yttra sig; vi fingo några dagar på oss, och det var uppenbarligen omöjligt att på denna tid kunna från olika delar av landet, sammankalla de korporationer, som efter våra stadgar borde tagit ärendet under behandling. Och slutligen när ärendet gick till lagrådet för dess prövning, fick icke heller lagrådet den tid på sig, som det ansåg nödvändig för att genomtänka frågan och avgiva ett sakligt yttrande däri.

Nu, mina herrar, hava ju de nämnda enskilda korporationerna, arbetsgivareföreningen och industriförbundet, ej någon grundlagsenlig rätt att bliva hörda i saken, och ha då icke heller någon grundlagsenlig rätt att beklaga sig över att de blivit hörda endast på papperet och icke i realiteten. Men för ämbetsverken ställer sig saken helt annorlunda. Ty enligt grundlagen få regeringsärenden icke avföras utan inhämtande av nödiga upplysningar från vederbörande ämbetsverk. Men då fordras det också, synes det mig, att ämbetsverken verkligen få den tid, som vederbörande själva anse oundgängligen nödvändig för utlåtandes avgivande. Så har icke skett vare sig i fråga om kommerskollegium, socialstyrelsen eller lagrådet. Jag hemställer då till herrarna, huruvida det i realiteten har varit en grundlagsenlig behandling av denna sak. Att behandlingen pro forma skett efter grundlagen är riktigt, men har den skett efter grundlagens anda och mening? Det kan väl icke vara meningen, att grundlagens bud skall anses fullgjort endast genom remiss till ämbetsverken, utan det måste väl också fordras att ämbetsverken få den tid på sig att yttra sig över ärendena, som är oundgängligen nödvändig.

För fullständighetens skull, mina herrar, kan jag icke underlåta att också uttala mitt beklagande över det sätt, varpå man i

denna sak gått till väga mot riksdagens ledamöter. Propositionen avlämnades i lördags, men utdelades i kamrarna först i måndags. varigenom sålunda den korta motionstiden av tio dagar ytterligare förkortades till åtta dagar. Jag vet väl, att i fråga om en del andra propositioner, som avlämnades samma dag, ett ännu större dröjsmål inträffat — en del av dessa propositioner äro ännu icke utdelade — varigenom således motionstiden reducerats än mer. Det synes mig uppenbart, mina herrar, att vi, då vi gingo in på motionstidens förkortning, icke kunde tänka annat, än att vi verkligen skulle få åtnjuta den, sådan den då blev bestämd, och att den icke på detta sätt godtyckligt skulle reduceras till ett minimum. Hade vi tänkt oss det, hade vi väl icke gått med på grundlagsändringen.

Mina herrar, jag vill icke nu yttra mig om innehållet i den kungliga propositionen. Det synes mig, att man bör vänta därmed, tills utskottets utlåtande föreligger. Men jag har för min del velat konstatera, att det efter min övertygelse icke förut under den svenska riksdagens historia inträffat, att ett viktigt lagstiftningsärende överlämnats till kamrarnas prövning med så bristfällig, så underhållig och värdelös utredning som det ifrågavarande.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall be att få yrka, att motionstiden för ifrågavarande proposition måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från propositionens avlämnande till riksdagen.

Herr Wickman: Herr greve och talman! Jag skall giva den förste ärade talaren rätt i, att det är riktigt, att de förberedande myndigheterna böra få yttra sig över ett så viktigt lagförslag som det här ifrågavarande, men jag vill dock erinra honom och kamraren om, att redan 1910 Kungl. Maj:t och dåvarande civilministern gingo samma väg, som Kungl. Maj:t nu gått, vilket även den förste ärade talaren torde ha kännedom om. Det skedde i fråga om avtalslagarna. Dessa utbrötos då ur sitt sammanhang och förelades 1911 års riksdag ungefär på samma sätt, som nu skett, varför något skäl icke bort finnas för den förste ärade talaren att framhålla, att något sådant icke skett förut. Det var verkligen fallet 1911.

Jag anser det fullt befogat, att denna proposition nu framlagts. Efter vad vi känna, har det skett för arbetsron och arbetsfreden i landet. Och av samma skäl är det enligt min tro nödvändigt, att riksdagen nu tager denna fråga under omprövning, så att åtgärder i avsedd riktning snart må kunna vidtagas.

Herr Alexanderson: Herr talman! Jag skall bara tillåta mig ett par reflexioner i anledning av herr von Sydows anförande.

Den ena är av allmän art och innebär helt enkelt det, att hade icke så många angelägna reformer blivit så länge fördröjda här i landet, hade det icke behövt bli sådan brådska på slutet. Man skördar här vad man i det fallet sått, och herr von Sydow och hans

*Kungl. Maj:ts
proposition
med lagförslag
om arbets-
tidens be-
gränning.
(Forts.)*

*Kungl. Maj:ts
proposition
med lagförslag
om arbets-
tidens be-
gränsning.*

(Forts.)

meningsfränder inom denna kammare torde förstå, om man riktar förebräelsen för vad som nu måste ske tillbaka just mot dem.

Beträffande därefter den förkortning av motionstiden, som kommer att äga rum till följd av sättet för propositionernas framläggande, tror jag, att man rättvisligen bör erkänna, att regeringen gjort sig förtjänt av tack för att vid inaugerandet av den nya ordningen med förkortad propositionstid den tydligen gjort sitt yttersta för att få fram sina propositioner inom den bestämda tiden, så att verkligen från början de nya bestämmelserna på den punkten kommit att tillämpas. Det är tydligen otillfredsställande, att det måste gå till så, som det vid denna riksdag gjort, att en oerhörd flod av propositioner avlämnats under de allra sista dagarna och icke kommit fram i fullt tryckfärdigt skick, men det synes mig, att man rättvisligen bör besinna, att just vid övergången stora svårigheter måste föreligga. Under föregående år användes ju det gamla systemet; departementens tjänstemän sysselsattes med beredningen av propositionerna långt fram i juni månad, sålunda var man i efterskott med arbetskraften då, och vid övergången till det nya systemet måste det komma att gnissla ett ögonblick. Jag ber dock att få instämma med herr von Sydow i hans förhoppning, att för framtiden detta måtte i möjligaste mån undvikas.

Herr von Sydow: I anledning av vad herr Wickman yttrat ber jag för min del att få bestyrka riktigheten av vad herr Wickman hade att omförmåla angående regeringens behandling av avtalslagarna. Vid 1910 års riksdag framlades dessa, utan att utredningen avslutats av den kommitté, som hade sig uppdragen den förberedande behandlingen av det ärendet. Men jag kan ju få säga herr Wickman, att, såvitt mig angår — och jag var medlem av kommittén — uttalade jag både enskilt och offentligt mitt beklagande av, att kommittén icke fick slutföra sin utredning. Jag trodde, och tror fortfarande, att detta var ett missgrepp. Men i varje fall är det stor skillnad mellan det ärendets behandling och det nu föreliggande, ty Kungl. Maj:t är ju icke grundlagsenligt skyldig att låta ett ärende utredas av en kommitté, utan kan själv uppgöra ett lagförslag, men vad Kungl. Maj:t är grundlagsenligt pliktig till, är att höra vederbörande myndigheter över förslaget och det skedde i fråga om avtalslagarna. Det gjordes varken från något ämbetsverks eller lagrådets sida anmärkning i det avseendet. För övrigt var utredningen i dess helhet beträffande avtalslagarna långt fullständigare än nu i fråga om 8-timmarsdagen. Jag kan således icke finna, att det, som herr Wickman åberopat, skulle innebära något prejudikat för detta fall. Men även om det kunde uppletas ett föregående fall från en annan regerings tid, då denna handlat på grundlagens utkant eller utom densamma, tycker jag icke, att detta är ett skäl för den nuvarande regeringen att göra sammalunda.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Med anledning av herr von Sydows anförande anhåller jag få framhålla,

att det naturligtvis aldrig från regeringens sida varit någon åtrå att framföra dessa föreliggande propositioner till riksdagens prövning i outrett skick. Det har emellertid inträffat händelser, som enligt min uppfattning tvingat regeringen att framlägga detta ärende till riksdagens omprövning, och jag vill allvarligt understryka vad herr professor Alexanderson anförde, att om detta förslag nu måste föreläggas riksdagen, så är det en omständighet, som icke ensamt den nu sittande regeringen kan bära ansvaret för. Det här är ett spörsmål, som varit föremål för så många överläggningar och framställningar från de stora arbetarmassornas sida, att det icke saknats anledning, att långt före detta framlägga detta ärende till riksdagens omprövning. Nu ha emellertid inträffat saker och ting, som med en naturlags kraft tvingat denna fråga fram inför de lagstiftande myndigheternas omprövning. Om regeringen under sådana förhållanden icke haft möjlighet att låta vederbörande myndigheter få den enligt den förste ärade talarens uppfattning erforderliga prövningstiden, så måste detta tillskrivas de omständigheter, under vilka vi nu leva, och icke en benägenhet hos regeringen att icke tillåta statens myndigheter att få sitt behöriga inflytande på ärendenas beredning, innan de föreläggas riksdagens omprövning. Med anledning av de erinringar som gjorts emot att de senast framlämnade propositionerna ännu icke kunnat utdelas till riksdagens herrar ledamöter, ber jag få anföra att den omständigheten, att Kungl. Maj:t varit tvungen att på en viss dag av riksdagstiden framlägga en hel rad av framställningar, har ju sin förklaring i de nya grundlagsbestämmelserna, som pålägga regeringen, att sjuttio dagar efter riksdagens öppnande inkomma med vissa framställningar. Det kan ju sägas att med hänsyn till de nya grundlagsbestämmelserna borde Kungl. Maj:t organiserat arbetet så, att propositionerna redan tidigare kunde lagts på riksdagens bord. Jag vill meddela för kammarrens ledamöter, att den farsot, spanska sjukan, som dragit över hela vårt land, icke lämnat regeringsdepartementen oberörda, utan att just under den tid, då man egentligen skulle vidtaga förberedande åtgärder, många departementstjänstemän voro av sjukdom förhindrade fullgöra sitt arbete. Till detta kom urtima riksdagen, som i sin mån bidrog att sönderriva arbetet inom departementen. Till detta har kommit, att, särskilt under det senaste halvåret, en omfattande kommissionsverksamhet ytterligare ökat arbetet. Detta har naturligtvis haft sin inverkan även på att de ärenden, som skulle föreläggas riksdagen icke alltid från vederbörande ämbetsverk inkommit till Kungl. Maj:t inom föreskriven tid. Jag vet, att till mitt departement så sent som ett par dagar före propositionstidens slut inkommit flera framställningar om propositioner till riksdagen uti vissa ärenden. Jag har trots det vara Kungl. Maj:ts skyldighet att, så långt det kunde låta sig göra, förelägga dessa ärenden inför riksdagen, och att Kungl. Maj:t icke på grund av formella skäl bör visa ifrån sig framställningar, som äro sakligt grundade, även om de icke anlät från vederbörande ämbetsverk inom den fastställda tiden.

*Kungl. Maj:ts
proposition
med lagförslag
om arbets-
tidens be-
gränsning.
(Forts.)*

*Kungl. Maj:ts
proposition
med lagförslag
om arbets-
tidens be-
gränsning.
(Forts.)*

Att de nu omhandlade propositionerna icke kunnat utdelas i riksdagen så som vanligt, beror helt enkelt på den fysiska omöjligheten för tryckerier och bokbinderier att leverera dessa propositioner färdiga i så god tid, att de kunnat utdelas i fullt antal exemplar genast vid deras framläggande för kamrarna. Jag är den förste att erkänna de olägenheter, som härav uppstå, och jag hoppas, att det skall bliva möjligt för den regering, som till en annan riksdag förbereder ärendena, att i god tid inkomma med sina framställningar.

Herr greve och talman, jag har velat lämna dessa upplysningar, för att kammarens ledamöter må förstå de ofantliga svårigheter Kungl. Maj:t haft att inom grundlagsenlig tid kunna för riksdagen framlägga de framställningar, som bort föreläggas densamma.

Herr Lindhagen: Jag kan meddela, att även i andra kamraren yrkande kommer att framställas om motionstidens utsträckning i den vidd jag tillåtit mig föreslå. Att med anledning av de bekymmer och det bryderi, som vi nu stå inför, ändra förhållandena på grund av den olämpliga riksdagsordning, som vi nyligen varit med om att antaga, det tror jag vi kunna vara ense om, att Kungl. Maj:t icke äger förmåga till. Men vad vi nu uppleva bör väl i stället vara en erinran om, att man bör återgå till den välbetänkta förutvarande ordalydelsen i vår riksdagsordning, enligt vilken för väckande av motioner icke var fastställd någon viss tid efter det kungl. propositioner inkommit till riksdagen, utan möjlighet därtill stod öppen, intill dess ärendena blivit behandlade inom vederbörande utskott. Så vitt erfarenheten givit vid handen, har denna anordning aldrig föranlett några olägenheter för riksdagsarbetet. De olägenheter, som påbördats densamma, hava endast varit uppkonstruerade, och när man skolat bota de förmenta revorna, har man gripit till en form utan att förut tänka på, om den är möjlig att tillämpa.

Herr Ekman, Karl Johan: Statsrådet tycktes vilja säga, att frågan om åtta timmars arbetsdag redan förut varit så mogen och kravet på dess genomförande så bestämt framställt, att redan högern, då den hade makten, bort framföra frågan, samt att en av orsakerna till att frågan nu måste forceras fram just vore att söka däri, att den föregående högerregeringen skulle försummat att föra fram frågan i tid. Om det verkligen skulle vara så, kan man fråga, varför den nuvarande regeringen sedan den tillträtt makten icke i tillräckligt god tid planlagt arbetet för att på grundlagsenligt sätt framföra frågan vid denna riksdag. Emellertid tror jag icke, att det förhåller sig på det sätt, som statsrådet ville låta påskina, ty jag kan icke erinra mig, att ens på det liberala programmet finnes något om åtta timmars arbetsdag, och enligt upprepade förklaringar, som nyligen avgivits från vänsterhåll, även från regeringens ledamöter, är det *endast liberal politik*, som av den nuvarande regeringen föres. Det kan väl då icke vara riktigt som statsrådet ville antyda, att någon försummelse skulle ligga högern till last, och att detta skulle vara

orsaken till att frågan nu kommit så brådstörtat fram. Det vore nog ej så brått, om ej socialdemokraterna tryckte på.

*Kungl. Maj:ts
proposition
med lagförslag
om arbets-
tidens be-
gränsning.
(Forts.)*

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att därunder endast yrkats, av herr *Lindhagen*, att kamma-
ren skulle medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning
av föreliggande kungl. proposition finge utsträckas till det sam-
manträde, som infölle näst efter tjugu dagar från propositionens av-
lämnande i kammaren.

På gjord proposition bifölls berörda yrkande.

Därefter hänvisades ifrågavarande kungl. proposition till andra
särskilda utskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av pro-
positionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl.
Maj:ts propositioner:

- nr 333, angående anslag till arbetsrådet m. m.;
- nr 339, med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri-
och konditoriarbete; samt
- nr 364, med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 346, med förslag till
ändrad lydelse av §§ 12, 54 och 105 regeringsformen, §§ 38, 50, 55,
56 och 74 riksdagsordningen samt § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordnin-
gen.

*Om utsträck-
ning av
motionstiden i
anledning av
Kungl. Maj:ts
proposition
nr 346.*

Herr *L i n d h a g e n*: Med denna proposition förhåller det sig på
det sättet, att den avlämnades förra lördagen, men ännu icke blivit
utdelad till riksdagens ledamöter, uppenbarligen på grund av att
tryckerierna äro så överansträngda, att de icke hunnit expediera den.
Man kan således säga, att motionstiden realiter ännu icke börjat löpa,
och den skulle därför, såsom herr von Sydow uttryckte sig, bliva in-
skränkt till ett minimum, om det nu över huvud taget blir någon mo-
tionstid, ty man kan ju icke veta, när den kungl. propositionen kom-
mer att kunna utdelas.

Under sådana förhållanden, herr talman, och då detta ärende är
av särskilt vidlyftig och omfattande beskaffenhet, tillåter jag mig
att vid remissen av denna proposition göra enahanda yrkande som vid
propositionen nr 247, eller att kammaren måtte medgiva, att motions-
tiden utsträcker till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från
propositionens avlämnande.

Efter härmed slutad överläggning medgav kammaren på gjord
proposition, att tiden för avgivande av motioner i anledning av nu

Om utsträckning av motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 346. föredragna kungl. proposition finge utsträckas till det sammanträde, som infölle näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande i kammaren.

Därpå hänvisades förevarande kungl. proposition till konstitutionsutskottet.

(Forts.)

Till utskottet skulle järnväl överlämnas det i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandet.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 297, med förslag till lag om fortsatt tillämpning under år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken; och

nr 354, med förslag till ändrad lydelse av § 49 regeringsformen och §§ 18 och 24 samt § 38 mom. 1 riksdagsordningen.

Om utsträckning av motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 358. Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 358, med förslag till ändrad lydelse av §§ 6, 7, 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen och till övergångsstadgande däri.

Herr Lindhagen: Här förekommer nu åter en proposition, som rör ändring i författningen. Den har visserligen avlämnats, men det är ju beträffande densamma åtskilligt att tänka på och överväga. Och i en så viktig sak som denna föreställer jag mig, att särskilt under denna oerhörda brådska, då man även har att sätta sig in i alla propositioner, för vilka förlängd tid icke beviljas, det för många av kammarens ledamöter — i varje fall för mig — är ett önskemål, att motionstiden även här utsträcker liksom i den nyss föredragna författningsfrågan. Jag tillåter mig, därför, herr talman, förslå, att kammaren måtte medgiva, att motionstiden i detta ärende utsträcker till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från propositionens avlämnande.

Herr Alexanderson: Jag däremot hemställer, att avvikelser från motionstiden i detta fall icke måtte ifrågakomma. Om herr Lindhagens yrkande bifalles, skulle det, så vitt jag förstår, medföra, att något egentligt utskottsarbete icke heller på denna proposition skulle komma att nedläggas på denna sidan påsk, utan att det utskott, som kommer att behandla denna proposition, i likhet med vad som blir fallet med det särskilda utskott, som beslutits för den stora arbetstidspropositionens behandling, skulle komma att träda i funktion först på andra sidan påsk. För en jämnare fördelning av riksdagens arbetsbörda förefaller det mig vara synnerligen förmånligt, om denna fråga, som dock blivit genomdebatterad vid senaste urtima riksdag och om vilken vi principiellt enats, kunde bli föremål för utskottsarbete redan nu.

Jag tillåter mig därför yrka, att den vanliga motionstiden bi behålles i avseende å denna proposition.

Om utsträckning av motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 358.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Den siste ärade talaren tyckes ha varit alltför litet med i riksdagen, ty eljest borde han väl veta, att det i brådskande tider går så till, att utskotten börja behandla en vidlyftig fråga paragrafvis utan att avvakta motionstidens utgång, och utskottet kommer säkerligen att vara oförhindrat att göra så även i detta fall. Det skulle, föreställer jag mig, vara ovist handlat av utskottet, om det icke började behandla denna vidlyftiga fråga, förrän motionstiden utgått. I varje händelse är det för mig klart, att herr Alexanderson i detta fall varit med om att kompromissa ihop någonting och ej vill bråka sin hjärna med att vidare tänka på saken. Men det finnes andra i riksdagen, som behöva och vilja tänka på saken. Och riksdagen är till icke blott för herrrar partiledare, utan riksdagen är till för oss alla, och därför ber jag att få vidhålla mitt yrkande. Om herr Alexanderson givit något erkännande åt befohgenheten av mitt yrkande och icke bara slagit ned för att våldsamt avklippa den enskildes rätt att sätta sig in i ärendena, skulle jag kunnat modifiera mitt yrkande till t. ex. 15 i stället för 20 dagar men då han icke spelat på den strängen, utan endast menar, att inga andra än de, som äro nöjda på förhand, ha rätt att ha någon mening, så vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Dahl: Då ifrågavarande proposition ju är av ett ganska vidlyftigt omfång, förefaller det mig, som om herr Lindhagen hade fog för sitt yrkande. Men det finnes även en annan synpunkt, som förefaller mig böra beaktas. Såvitt jag förstår, bör konstitutionsutskottet till gemensam behandling företaga de olika ändringar i riksdagsordningen, som i särskilda propositioner föreslagits. Åtminstone håller jag för troligt, att utskottet kommer att över dem avgiva ett genensamt utlåtande. När beträffande en proposition, som avser ändring i riksdagsordningen uppskov redan lämnats, förefaller det mig vid nämnda förhållande ur synpunkten av arbetets fördelning inom konstitutionsutskottet icke möta några betänkligheter att även härvidlag tillmötesgå herr Lindhagens yrkande, till vilket jag alltså anhåller att få yrka bifall.

Herr Ekman, Karl Johan: Med den erfarenhet jag har av arbetet inom konstitutionsutskottet tror jag icke, att det möter några hinder att i det särskilda utskottet genast påbörja arbetet med dessa förslag. Jag ber därför att få förena mig med herr Lindhagen i hans yrkande.

Herr Dahl: Då jag numera erfarit, vilket jag förut icke hade någon kunskap om, att avsikten icke är att remittera denna proposition till konstitutionsutskottet, utan till ett särskilt utskott, ber jag få säga, att jag för min del icke anser detta förhållande inverka

Om utsträckning av motionstiden i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 358. (Forts.)

på frågan om bifall eller avslag på herr Lindhagens yrkande, utan vidhåller mitt instämmande däri.

Överläggningen ansågs härmed slutad. varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats *dels*, av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av den under behandling varande kungl. propositionen finge utsträckas till det sammanträde, som infölle näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande i kammaren, *dels ock* att berörda yrkande skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner enligt nämnda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr Lindhagens yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Därefter hänvisades den föreliggande kungl propositionen till första särskilda utskottet; och skulle till utskottet jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 374, med förslag till ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsförordningen;

nr 379, med förslag till ändrad lydelse av § 15 regeringsformen; och

nr 310, med förslag till lag om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 325, med förslag till grunder för krigst dsunderstöl under ecklesiastikåret 1919—1920 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 16 och bankoutskottets utlåtanden nr 25—31.

Angåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motiöner:

nr 166, av herr *Alexanderson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken; och

nr 167, av herr *Ekman, Karl Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående reglering av vissa löneförhållanden inom hovrätterna m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,03 e. m.

In fidem
G. H. Berggren

Fredagen den 28 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 21 och den 22 i denna månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 63, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under tredje huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen rörande tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, bevillningsutskottets betänkande nr 28, och bankoutskottets utlåtande nr 32.

Avgåvos och hänvisades till bankoutskottet följande motioner:

nr 168, av herr *Ekman, Karl Johan*, angående dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare, anställda hos riksdagen eller i dess verk; samt

nr 169, av herr *Dahl*, angående dyrtidstillägg m. m. åt befattningshavare, som äro eller varit anställda hos riksdagen eller i dess verk, samt till sådana befattningshavares pensionsberättigade änkor och barn.

Avgåvos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 170, av herr *Pers*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om försäljning till Västerås stad av visst område av kronoegendomen Johannisbergs kungsladugård m. m.; och

nr 171, av herr *Hult* m. fl., i samma ämne.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att tredje ärendet på dagens föredragningslista, nämligen bankoutsrottets utlåtande nr 32, måtte sättas först bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista, samt att första ärendet på dagens föredragningslista, nämligen konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, måtte sättas först bland två gånger bordlagda ärenden på nästkommande onsdags föredragningslista.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ordet gavs åter till herr vice talmannen, som anförde: Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta att till de i går beslutade särskilda utskotten välja suppleanter till följande antal: till särskilda utskottet nr 1 åtta suppleanter och till särskilda utskottet nr 2 tio suppleanter.

Vad herr vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,11 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
